

**VINE A CANTAR ...
BOB MARLEY
AMB BUFFALO SOLDIERS!**

Continguts: David Puertas

Ja fa més de 50 anys que va néixer el *reggae* a l'illa de Jamaica, un gènere musical que segueix ben viu. Molts cantants actuals, encara que no facin música *reggae* cent per cent, n'han incorporat alguns elements a les seves cançons, sigui el ritme, el timbre, la temàtica de les lletres, la manera d'entendre la vida... La figura més rellevant del *reggae* va ser Bob Marley i és a través de les seves cançons que us proposem apropar-nos a un gènere que no solament va canviar la història de la música popular sinó que també va canviar la societat.

1. El *reggae*
2. Bob Marley
3. Les cançons
4. Els nostres artistes: Adrià Plana
5. Per saber-ne més

1. El *reggae*

L'illa de Jamaica és una mica més petita que la província de Lleida i està al mar Carib, a tocar de Cuba. Té un clima tropical força càlid i humit i els seus habitants (prop de tres milions) viuen del camp (on hi planten cafè, tabac, canya de sucre i bananes), del turisme i d'extreure bauxita de les mines (que es fa servir per a obtenir alumini). Però Jamaica és coneguda arreu del món per dos aspectes ben diferents: per la gran quantitat de campions i campiones dels 100 metres llisos que entrenen a les seves pistes d'atletisme i per la música popular que ha nascut als seus carrers.

Esmentem primer els atletes: dels vuit homes més ràpids de la història, cinc són jamaicans (Usain Bolt, Yohan Blake, Asafa Powell, Nesta Carter i Steve Mullings); i de les vuit dones més ràpides, n'hi ha quatre de Jamaica (Shelly-Ann Fraser Pryce, Marlene Ottey, Kerron Stewart i Veronica Campbell-Brown). I ara, anem per la música que, com es veurà, té la mateixa presència arreu del món que els campions de velocitat: a partir de la dècada de 1950 i fins a dia d'avui, a Jamaica han nascut diferents estils musicals que no s'han quedat tancats a l'illa sinó que han anat estenent-se per tot arreu: el *mento*, l'*ska*, el *rocksteady*, el *reggae*, el *dub*, el *dancehall* i el *ragga*. De tots aquests gèneres, el que més èxit ha tingut i el que més s'ha estès als cinc continents ha estat el *reggae*, i el seu cantant més rellevant va ser Bob Marley.

Les tres característiques principals del *reggae* són:

- a) Un ritme molt característic basat en el contratemps que acostuma a marcar la guitarra elèctrica o el teclat.
- b) Unes lletres amb contingut social i reivindicatives, és a dir, que denuncien la situació política i social del moment i que conviden a canviar les coses.
- c) El seu caràcter festiu i ballable, i que convida el públic a participar cantant amb fragments tipus pregunta-resposta.

EXEMPLE

Aquestes tres característiques són molt evidents al tema *Get Up Stand Up* de Bob Marley, en la següent versió en directe:

<https://www.youtube.com/watch?v=F69PBQ4ZyNw>

(es pot localitzar el video al cercador de youtube per “Bob Marley Get Up 1980”)

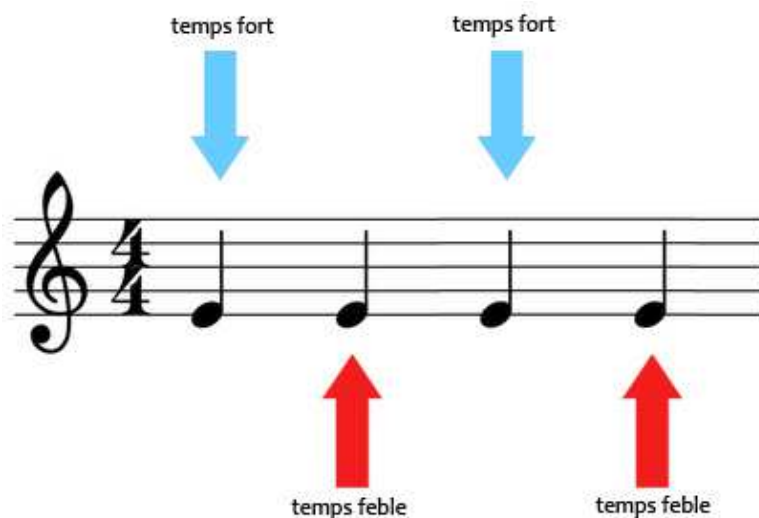
1) Després d'un breu discurs del cantant, la percussió fa un característic toc sobre la caixa (0'22”) i comença la cançó, primer amb una introducció instrumental, i tot seguit les paraules “Get Up Stand Up” que coincideixen amb el primer contratemp de la guitarra (0'37”) que marcarà aquest ritme durant tota la cançó.

2) La lletra (que apareix a la descripció del video) convida la gent a moure's pels seus drets: “Aixeca't, posa't dret: defensa els teus drets; no renunciïs a la lluita”.

3) Hi ha fragments participatius de pregunta-resposta amb el públic (4'15”; 5'51”) i les imatges mostren el públic ballant.

L'imperi del contratemp

La música popular jamaicana amb més èxit als anys 50 era el *mento*, un estil amb una base rítmica d'origen africà molt potent i influències de ritmes caribenys. Però la música que arribava dels Estats Units també ho feia amb força, i gràcies a estils com el *Jazz*, el *Rhythm and blues* i el primer *Rock and Roll*, a Jamaica es va desenvolupar l'*ska* i, ja als anys 60 i incorporant també la influència del *Twist*, un altre gènere: el *rocksteady*. Tots aquests estils es basen en el contratemp (*offbeat*), és a dir, en marcar de forma evident (amb la percussió, la guitarra rítmica o el teclat) els temps febles del compàs.

A finals dels anys 60, la barreja de tots aquests estils (els pròpiament jamaicans —amb gran influència africana i europea— i els més moderns que venien de Nordamèrica) fan néixer el *reggae* que té en comú amb el *mento*, l'*ska* i el *rocksteady* la presència del contratemps com a element característic. Els primers temes de *reggae* es van gravar als anys 1967 i 1968.

El *reggae* és més lent que l'*ska* (manté el ritme pausat del *rocksteady*), però s'allibera d'algunes influències nordamericanes del *Rock & Roll*, recupera el so de la percussió més tradicional, incorpora l'orgue Hammond (amb el seu vibrat característic de la música *Gospel*) i els instruments de vent (trompeta, trombó i saxo), i dona molta importància a les lletres. El que no perd en cap moment és la seva capacitat de fer ballar i d'implicar el públic en els concerts fent-lo corejar les lletres.

Els rastafaris

Anys més tard, ja cap a finals dels anys 70, amb el *reggae* absolutament consolidat com a música popular jamaicana, moltes cançons van començar a parlar de la religió rastafari, que havia tingut una gran implantació i desenvolupament justament en aquella època a l'illa de Jamaica. Per aquest motiu, molta gent considera el *reggae* com a música rastafari, però més aviat va ser al revés: primer va ser la música i després la utilització que en van fer els cantants jamaicans com a forma d'expressió de la religió rastafari. Bob Marley n'és un bon exemple: va començar fent *ska*, música ballable i festiva, després va instal·lar-se en el *reggae* amb lletres sobre l'amor, la natura i la gent, i poc a poc va anar fent lletres més reivindicatives sobre les desigualtats socials, la política i els drets de les persones i, finalment, va dedicar les lletres gairebé de forma exclusiva a difondre els principis de la religió rastafari: la idea que tots som germans, el respecte a l'entorn, a la natura, els valors de la pau i la paraula de Déu, els rituals rastafaris (com el pentinat tradicional de les rastes o el fet de fumar marihuana en col·lectivitat).

2. Bob Marley

Bob Marley (Robert Nesta Marley) és el cantant de *reggae* per excel·lència; el seu nom va associat a aquest gènere amb la mateixa força que el d'Elvis Presley va lligat al *Rock & Roll* o el de Michael Jackson és inseparable del *Pop*.

Va néixer a la població de Nine Mile, a Jamaica, el 6 de febrer de 1945. Va créixer en un barri molt pobre i durant l'adolescència es va traslladar, amb la seva mare, a la capital, Kingston. Allà es van instal·lar al suburbi de Trenchtown. Bob va tenir diferents feines en fàbriques de la zona fins que va poder dedicar-se exclusivament a la música. Als 19 anys va formar un grup d'*ska* i *rocksteady* anomenat The Wailers. Més endavant, el grup va passar a dir-se Bob Marley and The Wailers. Al llarg de la seva carrera va grabar 15 discos i va compondre més de 100 cançons, entre les quals n'hi ha algunes que són indispensables per entendre la història de la música popular de finals del segle XX, com *No Woman No Cry*, *Jamming*, *Get Up Stand Up* o *Is This Love*. Va tenir una dotzena de fills i alguns d'ells es dediquen actualment a la música, com Ziggy Marley o Damian Marley. Va morir de càncer als 36 anys, l'11 de maig de 1981 a Miami. Està enterrat al seu poble natal.

Bob Marley es va criar en barris molt pobres i va tenir una infantesa molt dura (el seu pare els va abandonar i la mare va tirar endavant ella sola). Va viure de ben a prop la realitat de les classes més pobres de Jamaica i per això les lletres de les seves cançons són tan intenses i tan directes: sap del que parla i parla sempre en primera persona. Va formar part dels anomenats *rude boys*, els joves jamaicans que vivien en barris marginals, sense feina ni formació, en entorns de delinqüència i que aviat van passar a ser els protagonistes de les lletres de la música del moment, l'*ska* i el *rocksteady*. A més de la denúncia social i de la reivindicació dels drets humans, Marley parla en les seves cançons de principis de la religió rastafari, com l'amor entre els homes siguin de la raça que siguin, la pau, el respecte a la natura, l'amor a Déu, els rituals rastafaris, etcètera.

Bob Marley és, sens dubte, la primera gran estrella del pop-rock internacional originària d'un país pobre. Al llarg de la seva carrera va fer gires per tot el món, va publicar discs a Jamaica, a Anglaterra i als Estats Units, i va participar en concerts multitudinaris (50.000 persones en un concert a París, 60.000 a Torí, 100.000 a Milà...) transmetent sempre un missatge de pau i germanat entre els homes. Va actuar a Eivissa el 28 de juny de 1978 i a Barcelona, a la plaça de toros Monumental, el 30 de juny de 1980 (davant de 18.000 persones). També tenia programat un concert a Madrid el dia abans, però el governador civil el va suspendre perquè en un concert recent del cantant Lou Reed hi havia hagut disturbis.

El primer disc el va gravar amb The Wailers l'any 1965, però només va tenir difusió a Jamaica. L'any 1970 van gravar el segon, *Soul Rebels*, però aquest també es va editar a Anglaterra, cosa que va significar l'inici de la difusió del

reggae més enllà de l'illa. L'empenta definitiva, però, va arribar l'any 1974 de la mà del gran guitarrista i *bluesman* Eric Clapton que va fer una versió del tema *I Shot The Sheriff* (una cançó de Bob Marley gravada amb The Wailers l'any anterior): el tema va tenir tant d'èxit que va arribar al número 1 de les llistes d'èxits de la música pop-rock nordamericanes. A partir d'aquell moment, el *reggae* va començar a formar part de la música pop-rock internacional, com ho demostra el fet que cada cop més grups van incorporar el característic ritme del *reggae* en algunes de les seves cançons: The Rolling Stones (*Hey Negrita*, 1976), The Clash (*White Mann*, 1978), The Police (*Roxane*, 1978; *Walking on the moon*, 1979), etcètera. El seu disc més venut és el recopilatori *Legend* publicat l'any 1984, tres anys després de la seva mort, que conté 14 de les seves cançons més conegudes. S'ha reeditat diverses vegades i es calcula que porta venudes més de 30 milions de còpies arreu del món.

3. Les cançons

No woman no cry

Get up Stand up

One love

Is This Love

4. Els nostres artistes: Adrià Plana, líder dels Bufalo Soldiers

“Em dic Adrià Plana, toco la guitarra i em sorprèn que Bob Marley encara moli tant!”

Adrià Plana va néixer a Tona (prop de Vic) fa 27 anys. De jovenet va estudiar violí i piano, però aviat es va dedicar a la guitarra. Es va graduar en guitarra elèctrica i música moderna a l'Escola Superior de Música de Catalunya i lidera diferents projectes musicals que van del jazz a la cançó d'autor, passant per orquestres, teatre musical o música d'arrel caribenya. Actualment toca amb la The Gramophons All Stars Big Band, amb artistes com la Judith Neddermann o la Clara Peya, amb el seu propi grup de jazz i amb els Bufalo Soldiers, amb els que recrea el repertori del mític Bob Marley.

I amb la quantitat de coses diferents que fas, què hi pinta Bob Marley?

Doncs hi pinta molt! El meu treball de final de carrera va ser sobre Bob Marley, un cantant que sempre m'ha agradat molt. Marley va morir l'any 1981, molt abans que jo nasqués, i em sorprèn que encara ara moli tant, que tingui tants seguidors i que els adolescents, quan el descobreixen, s'hi enganxin i cantin les seves cançons. No hi ha dubte que Marley és conegut arreu del món, però hi ha molts llocs de l'Àfrica on és molt més conegut que no pas els Beatles!

Quan el vas descobrir?

A casa dels meus pares hi havia molts discs de vinil i el meu germà gran no parava de punxar-los: Led Zeppelin, Deep Purple, jazz... i també Bob Marley. Aleshores jo no entenia les lletres, però m'agradava molt aquell ritme i la manera de cantar; amb aquell aroma que m'arribava ja sospitava que aquell tipus deia coses guapes, que hi deixava la pell en cada cançó. Anys després vaig descobrir tot el món de les lletres de Bob Marley quan parla de raça, de religió, de política, de pau... A vegades, per ser un ritme tant caribeny i optimista, sorprèn que hi hagi lletres una mica fosques.

Explica'ns això del projecte de final de carrera sobre Bob Marley.

Durant la carrera vaig tenir molt bons professors (com Dani Pérez, David Xirgu o Jordi Rossy) i vaig aprendre molt, però en faltava alguna cosa que em fes vibrar de debò, que em ressonés per dintre, i vaig decidir recuperar la meua passió per les cançons de Marley: vaig formar un sextet (bateria, contrabaix, guitarra, trompeta, saxo alt i cantant) i vaig reinterpretar algun dels seus temes, els vaig donar la volta, alguns amb aroma de *reggae*, d'altres més jazz, d'altres més free-jazz, alguns molt orgànics (escriure poc i tocar molt)... Al final, fins i tot vaig poder enregistrar-ho en un CD, "Robert Nesta Songs", que va rebre el Premi al Millor disc de Jazz de l'any 2013. Va ser un bonic regal després de tant d'esforç!

Actualment, a més del projecte sobre Bob Marley, fas moltes coses més...

I tant! Per sort, no paro. Toco estils diferents, projectes diferents, instruments diferents... Fins i tot he tornat a cantar! Fent coses tant diverses te n'adones de la importància que té la música en àmbits diferents i de les utilitats que pot tenir: per ballar, per escoltar, per ajudar en projectes d'integració... A part de fer les meves pròpies cançons, acompanyo d'altres artistes i també formo part de grups ben diversos: tríos, quartets, big-bands...

Veig que no cal ser negre per tocar *reggae*...

No, és clar! Encara que els jamaicans venen d'una tradició autènticament negra, amb una connexió directa amb l'Àfrica, d'on van ser deportats els seus rebesavis durant l'època de l'esclavatge, la meitat de les seves influències musicals són europees i nordamericanes. Jamaica va ser colònia anglesa fins el 1962 i això es nota molt. Tant l'*ska* com el *reggae* són una suma del món negre i el món blanc. Potser sí que nosaltres ho toquem d'una manera més "blanca", però el que fem és *reggae* i estem encantats de fer-ne!

I tampoc cal ser rastafari...

De fet, Bob Marley no ho era al començament. Poc a poc va anar abraçant les creences dels rastafaris fins a convertir-se en el principal propagador d'aquesta manera d'entendre la vida, però el *reggae* és un estil que neix sense estar lligat al rastafarisme. Els seus últims discs sí que tenen una base molt religiosa, però pensa que la carrera musical de Marley va començar amb l'*ska*, una música que és principalment ballable i festiva.

Quines cançons t'agraden més?

Això és molt difícil de dir: m'agrada molt la primera etapa de Bob Marley, el que es coneix com a *early years*, els primers discs on les seves lletres són més lleugeres, on parla de l'amor i no tant de la política. Però després, quan va anar a Anglaterra a gravar amb el productor Chris Blackwell, també m'agrada molt. Blackwell va ser el que va internacionalitzar la música *reggae*, el que va fer anar Marley per tot el món. Alguns van criticar-ho perquè van considerar que havia perdut autenticitat, però el mateix Marley va defensar aquest opció i gràcies a això avui dia el coneixem tots. Finalment, els darrers discos són més filosòfics, amb lletres molt religioses, però també m'agraden. Em sembla que la meva resposta és: de Bob Marley, m'agrada tot!

El grup amb el que toques es diu *Bufalo Soldiers*...

Sí: és per una cançó de Bob Marley titulada així i publicada pòstumament (el 1983) que parla d'un soldat americà, negre, amb rastes, i ens recorda que ha estat portat des de l'Àfrica i que lluita per la supervivència. Tota una declaració de principis de la lluita de la raça negra per tirar endavant. Bob Marley va gravar més de 100 cançons, però les que hem triat per a aquest projecte formen part del disc recopilatori *Legend* que es va publicar l'any 1984 i que conté els 14 temes més famosos: *No woman no cry*, *Get up Stand up*, *One love*, etc.

5. Per saber-ne més

5. 1 L'imperi del contratemps: *mento*, *ska*, *rocksteady* i *reggae*

5. 2 Els rastafaris (i els hippies)

5. 3 Articles i videos

5. 1 L'imperi del contratemps: *mento*, *ska*, *rocksteady* i *reggae*

Cal tenir l'oïda molt fina per poder diferenciar un estil d'un altre, però tots ells es basen en el contratemps. Aquí van quatre pistes:

— Al **mento** hi sentim un ritme molt caribeny (semblant al *calipso*) i s'utilitzen instruments tradicionals (com el banjo, les maraques i tambors amb timbres africans).

Aquí hi ha una gravació molt antiga (segurament dels anys 50) de la banda de Theodore Miller on el solista toca el violí i fins i tot fa alguna broma musical molt ben rebuda pel públic (0'58"):

<https://www.youtube.com/watch?v=bqVW9Sx31-M>

I aquí un reportatge sobre The Jolly Boys Mento Band, una històrica banda de *mento*:

<https://www.youtube.com/watch?v=XDzzlNX-h7Q>

— A l'**ska** el ritme és més accelerat i acostuma a tenir molta influència del jazz en les improvisacions instrumentals. Un dels grups més internacionals de *ska* van ser els Skatalites. Aquí hi ha dos dels seus temes:

The Skatalites: "Police Woman". Amb el característic ritme a contratemps accelerat respecte al *mento* i els instruments de vent amb una improvisació de

trompeta clarament jazzística (1'16"), de saxo (2'16") i de trombó (2'40"):

<https://www.youtube.com/watch?v=JJ3wiLa5WqU>

The Skatalites: “Dynamite”: amb el ritme una mica més pausat que a l’anterior tema, molt lluny d’alguns temes d’*ska* actuals que arriben al doble de velocitat que aquest:

<https://www.youtube.com/watch?v=xeJHGICaFwQ>

Era una època en què els estils es barrejaven amb molta facilitat i l’*ska* va resultar molt dúctil per versionar temes de diferents gèneres. En aquest context va aparèixer una versió d’un tema americà dels anys 50 (*My Boy Lollipop*) cantat per Millie Small (jamaicana de 18 anys) que va tenir molt d’èxit a Europa i Estats Units i que avui dia ens sorprèn que estigui sota el paraigua de la música *ska*.

<https://www.youtube.com/watch?v=HH35A5C5sZ4>

— El **rocksteady** incorpora lletra gairebé sempre (lletres romàntiques o que conviden a ballar, però no pas reivindicatives), torna a un ritme més pausat que no pas l’*ska*, incorpora sovint el recurs del *doo-wop* (acompanyament coral típic del *Rock & Roll*) i gairebé no utilitza instruments de vent.

Alton Ellis va cantar el primer tema on apareix la paraula “*Rocksteady*”:

<https://www.youtube.com/watch?v=3YQKlyiSgFA>

I Johnny Nash va disfrutar del primer gran èxit internacional en aquest gènere:

<https://www.youtube.com/watch?v=HYhRpbqe1Zg>

— El **reggae** manté el ritme pausat del *rocksteady*, però s’allibera d’algunes influències nordamericanes del *Rock & Roll*, recupera el so de la percussió més tradicional, incorpora l’orgue Hammond (amb el seu vibrat característic de la música *Gospel*) i els instruments de vent (trompeta, trombó i saxo), i dóna molta importància a les lletres.

5. 2 Els rastafaris (i els hippies)

La religió rastafari es basa en una interpretació de la Bíblia segons la qual el poble elegit per Déu és la raça negra, tots els descendents d’Àfrica (panafricanisme), i que un dia tots ells seran conduïts a una terra promesa on viuran en llibertat i justícia. Aquesta terra promesa s’associa a Etiòpia (un país de l’est d’Àfrica, prop del Mar Roig) i al seu emperador, Haile Selassie Ras Tafari Makonnen, se’l considera com un messià, una reencarnació de Déu (Jah).

Aquesta reivindicació d’unitat de la raça negra i la demanda de llibertat per a un poble que ha estat oprimat durant gairebé tota la història, són les bases del rastafarisme. Els rastafaris creuen que Déu (Jah) viu dintre de cadascú de nosaltres. Un dels seus rituals és el cultiu i consum de marihuana com a element sagrat perquè ajuda a connectar-se amb un mateix i a comunicar-se amb aquest déu interior. Un altre dels elements característics del rastafarisme és el pentinat a base de rastes (que representen les melenes del Lleó de Judah, el que apareix al mig de la bandera d’Etiòpia i que representa la lluita contra l’opressió) i els vestits i altres complements pintats amb els tres colors de la bandera etiop: de baix a dalt verd, groc i vermell. El verd representa la natura, que ha de ser benedicada, respectada i cuidada. El groc és la riquesa i

prosperitat que dóna la terra. I el vermell, la sang dels negres que han lluitat per la seva raça.

Coincidint amb la coronació de Haile Selassie com a emperador d'Etiòpia (1930), a Jamaica el rastafarisme va arribar amb força empès per la idea d'independitzar-se de la metròpoli (Anglaterra). El sentiment anticolonialista era molt fort entre els rastafaris per aquesta idea de la unitat entre els pobles que havien estat segregats de la seva Àfrica natal i portats a Amèrica com a esclaus. Selassie va oferir terres a Etiòpia a tot aquell que volgués tornar a Àfrica i, des de Jamaica i des d'altres llocs del món, molts van anar a instal·lar-s'hi a finals dels anys 40. L'any 1962 Jamaica va aconseguir la independència i el 1966, Selassie va visitar l'illa amb el conseqüent increment de seguidors del moviment rastafari jamaicà. Després, la música de Bob Marley va fer que la flama dels rastafaris seguís encesa, malgrat que Selassie va morir l'any 1975 (encara que alguns diuen que no va morir, que va passar a ser un ésser diví).

L'autèntica música dels rastafaris s'anomena *Nyahbinghi* i se centra en la fe, en les creences rastafaris. És la música que fan servir en les seves cerimònies. El *reggae* és una música posterior, molt més global que inclou missatges humanistes, de protesta, de reivindicació, però no és música religiosa. El que és innegable és que Bob Marley va utilitzar el *reggae* per a difondre conceptes rastafaris i per això la relació entre el *reggae* i el rastafarisme és innegable. Alguns dels conceptes rastafaris són molt presents en les cançons de Bob Marley com *Ganja* i *Kaya*, que vol dir marihuana o cànnabis, o *Babylon*, paraula que utilitzen per referir-se al món capitalista.

La cultura rastafari va tenir molta influència entre els joves a Estats Units i després a Europa perquè tenia molts punts en comú amb el moviment **hippie** que s'havia iniciat als anys 60: reclamació de més llibertats individuals, idees pacifistes i naturalistes, consum de cànnabis, convivència en grups reduïts (comunes) i molta importància de la música com la cançó protesta amb cantants com Bob Dylan o Joan Baez i el rock psicodèlic amb grups com Jefferson Airplane o el guitarrista Jimi Hendrix.

5. 3 Articles i vídeos

— Una pàgina web en castellà amb molt bona informació sobre Bob Marley, el *reggae* en general i enllaços a concerts: <http://www.bob-marley.es>

— Un documental en 12 capítols (d'entre 8 i 9 minuts cadascun) sobre la història del *reggae*, produït per la BBC i doblat al castellà (es pot trobar posat al youtube: "Historia del SKA & REGGAE 1/12 (Documental BBC)": <https://www.youtube.com/watch?v=RMVua0YCSI4&list=PLegRadSVRscXDC1VdabgsoCJuY1JWD71v>

— Una entrevista a Lloyd Bradley, autor del llibre "Bass Culture: La historia del *reggae*", penjada a la pàgina web www.reggae.es, un lloc ple d'articles, vídeos i recomanacions sobre el gènere. Al final de l'article hi ha una cronologia molt clara sobre la història del *reggae*:

<http://www.reggae.es/2016/05/15/mucho-mas-que-rastas-y-porros-entrevista-a-lloyd-bradley/>

Dossier pedagògic elaborat per David Puertas, músic, periodista i professor de Música i de Cultura Audiovisual de l'Institut Can Puig de Sant Pere de Ribes. Col·labora com a divulgador amb diferents institucions musicals (Auditori de Barcelona, Palau de la Música Catalana, Auditori Pau Casals del Vendrell, Orquestra Camerata XXI de Tarragona, Orquestra Nacional d'Andorra...) i és autor d'una dotzena de llibres i de dues dotzenes d'espectacles musicals.